

## **Crisis in VOC-perspectief**

### **We staan aan de vooravond van een nieuwe Gouden Eeuw**

*Ir. Frits de Ruyter de Wildt*

Als twaalfde generatie afstammeling van Michiel de Ruyter zijn de gebeurtenissen tijdens de Gouden Eeuw met de paplepel ingegoten. De laatste jaren valt me op hoeveel overeenkomsten er bestaan tussen het begin van die periode en wat we nu de kranten lezen: onzekerheid over economische ontwikkelingen, religieuze disputen, bedreigingen van de soevereiniteit, angst rond migratie en zelfs over de veranderingen in het weer. Toch groeide de 17<sup>e</sup> eeuw uit tot de Gouden Eeuw van Nederland. We kunnen veel leren van die tijd. Zetten we de crisis in een VOC-perspectief dan zijn er aanwijzingen, dat we juist nú aan de vooravond staan van een nieuwe Gouden Eeuw. Als we VOC-leiderschap oppakken, staan we zelf aan het roer naar een gouden toekomst: Een mentaliteit van “niet piepen, maar pompen”, samen aanpakken in plaats van erover blijven praten en nemen van verantwoordelijkheid waar dat past.

#### **Daadkracht en collectief belang**

Rond 1600 was ons land ook niet economisch stabiel en was er geen welvaart en voorspoed. De strijd tussen het katholieke zuiden en het door protestanten geregeerde noorden woedde al decennia. Samenwerking door de Watergeuzen, uitgroeiend tot de marine droeg bij aan de veiligheid op zee. Antipiraterij vervult deze rol nu. Handel kon weer marge halen, onze republiek bloeide op werd halverwege de 17<sup>e</sup> eeuw mondiaal de grootste handelsnatie.

De veiligheid van de koopvaart is een belangrijke voorwaarde, maar de welvaart kwam niet aanwaaien. Rond 1600 beconcurrerden twaalf Compagnieën elkaar te vuur en te zwaard. Door een impopulair politiek besluit werden zij samengevoegd: de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC). Dit besluit nam één man: Johan van Oldenbarneveldt. Het vormde het startschot voor de Gouden Eeuw. Collectief belang was Van Oldenbarneveldt's hoogste doel. Hij was een ondernemend politicus, die besluiten durfde te nemen in het belang van het land, zonder ogenschijnlijk eigenbelang na te streven. Zijn politiek maakte hem niet populair. Van Oldenbarneveldt en tijdgenoten als Johan de Witt moesten standvastigheid bekopen met hun leven. Dat het verkondigen van een afwijkende mening en daarnaar handelen persoonlijk risico kan opleveren hebben we de laatste jaren ook gezien. Persoonlijke moed brengt wel beweging in de gevestigde orde. Daarbij doel ik op de wijze waarop een boodschap verkondigt wordt, niet de inhoud.

De daadkracht die de VOC door de samenwerking kon tonen, laat zich illustreren met de slag in de Sont, de zeestraat tussen Denemarken en Zweden. De toegang tot de Oostzee was neutraal, zodat doorvaart kosteloos ging. Zweden verbrak het verbond en belegerde de toegang. De VOC moest opeens tol betalen en kon dit dilemma niet zelf oplossen. Ze vroeg raadspensionaris Johan de Witt om hulp. Michiel de Ruyter kreeg de leiding over deze operatie. Zijn opdracht: bescherm onze commerciële belangen. De Ruyter liet de mariniers het eiland Funen innemen, hijzelf voorop, en bracht het terug onder Deense controle. Het doel was bereikt: de handel kon zonder tol en dus betere marges doorgaan.

### **Migratie op basis van kennis**

We moeten niet denken dat alleen autochtone Nederlanders de Gouden Eeuw tot bloei brachten. Veel van onze "grootste Nederlanders" komt voort uit migranten. Zo kwam de moeder van de zeeheld uit de Spaanse Nederlanden. Zij was met haar broer gevlucht naar Vlissingen nadat haar overige familieleden waren omgebracht. Eenmaal ingeburgerd, trouwde zij Adriaan, die voor het gezin aan de wal bleef en als bierdrager de kost ging verdienen. Minister Leers sprak onlangs zijn voorkeur uit voor "selectie op kwaliteit in plaats van zieligheid". Vierhonderd jaar geleden was dit vanzelfsprekend, uit pragmatisch kapitalisme. Neem de Amsterdamse diamanthandel uit Antwerpen en de Poolse bemanningen in de walvisvaart. Voegt iemand iets toe, dan kon je blijven. Zo niet, dan waren er geen sociale vangnetten en vertrok men. Ook werd actief geworven onder buitenlanders.. Engelse loodsen werden ingehuurd voor de tocht naar Chatham. De Nederlandse vloot voer de Thames op. Michiel de Ruyter versloeg de Engelsen op eigen grond en nam het vlaggenschip van de Engelse marine mee terug. Dankzij daadkrachtig optreden met hulp van buitenlands talent, kon vrede gesloten worden en de Republiek ongehinderd handel voeren.

### **De moed van VOC-leiderschap**

Natuurlijk moeten we niet alle aspecten van die tijd terughalen: piraten, kolonisatie en slavenhandel. Laten we leren van het verleden om fouten in het heden te voorkomen. Juist de grote thema's van toen geven aan, dat we aan het begin staan van een nieuwe Gouden Eeuw. Wel weer VOC-leiderschap durven tonen: authentiek onbaatzuchtig leiderschap met doelgerichte focus op algemeen belang. Daar is moed voor nodig. Moed om te durven zeggen waar het op staat, het durven nemen van korte termijn impopulaire beslissingen om de lange termijn te dienen en verantwoordelijkheid leggen waar het ligt. VOC leiderschap neemt mee, dat persoonlijk risico aanvaard wordt ten bate van het algemeen belang.

Deze vorm van leiderschap staat incidenteel op. Een voorbeeld is Rutte's voorstel voor een EU-supercommissaris en de recente uitingen van de premier van Hongarije. De laatste een voorbeeld van; liever achteraf vergiffenis dan vooraf toestemming vragen.

### **Pragmatisch kapitalisme**

We kunnen nog veel "collectiviteit" gebruiken. "Samen(werken)" staat in regeerakkoorden en menig organisatie heeft 'samen' in zijn missie staan: door (gezamenlijk) te investeren in het algemeen belang ook zelf vooruit komen. Eigenbelang, religieuze stellingnames of vooroordelen moeten naar de achtergrond. Voor alle duidelijkheid: niet vanuit een gelijkheidsbeginsel, maar pragmatisch kapitalisme. De eenheidsgedachte van Europa samen sterker te staan in de wereld is vergelijkbaar met de samenvoeging van de twaalf Compagnieën begin 1600. Echter, individuele macht en de soevereiniteitsgedachte zitten de kracht van dit collectief in de weg. Een belangrijke reden waarom we nu "samen" in de crisis zitten.

De kracht van het collectief schreeuwt om "verantwoordelijkheid". Aanspreken op iemands verantwoordelijkheden was in de Gouden Eeuw normaal. Voldeed iemand niet dan kreeg hij de consequenties te voelen. Stak je iemand overhoop, dan werd je met bijbel en wijn op een zandplaat achtergelaten. Bij eb en zonder zwemdiploma. Toen Michiel enkele muiters moest berechten, pleegde de leider meened. Door de "meinedige vingers af te hakken" alvorens deze man te kielhalen, maakte de admiraal duidelijk waar de grenzen lagen. Succes werd echter ook beloond, zeker als daar persoonlijk risico voor gelopen was. Voor de tocht naar Chatham heeft de Ruyter een prachtige beker gekregen... Men ging anders met elkaar om en ik pleit zeker niet voor vergelijkbare strafmaten, maar aanspreken op verantwoordelijkheden kan beter. Onafhankelijke controle door toezichthouders is aan het veranderen, maar kan meer gekoppeld te worden aan consequenties en resultaten. De "Gouden Handdruk" is een "oprotpremie" geworden, al kan daar best een nuancering bij indien er persoonlijk risico voor gelopen is.

### **Onze tweede Gouden Eeuw**

Als we door een positieve bril naar de vorige Gouden Eeuw kijken, naar de mogelijkheden die op ons pad liggen, kansen grijpen waar ze zich voordoen, eigenbelang ondergeschikt maken aan het collectief, oude gewoonten los laten, migratie bespreken vanuit de toegevoegde maatschappelijke waarde en VOC-leiderschap durven tonen, dan zijn we in staat op een nieuw evenwicht uit te komen. Dan kan de 21<sup>e</sup> Eeuw de geschiedenisboeken ingaan als onze Tweede Gouden Eeuw. Of de Eerste Europese....

Ir. Frits de Ruyter de Wildt

12<sup>e</sup> generatie afstammeling van LT-Adm Gen. Michiel Adriaanszn de Ruyter

bestuurslid van de Stichting de Ruyter; [www.deruyter.org](http://www.deruyter.org)

Op persoonlijke titel.